

PUŠKINOVİ DNEVI V RUSIJI

Program oficijelne proslave za stoletnico Puškinove smrti je izdelal Vsezvezni Puškinov komite; ta program je obsegal:

10. februarja se je vršila v moskovskem Velikem gledališču svečana seja javnih organizacij, ki so se je udeležili zastopniki oblasti in člani diplomatskega zbora; na tej seji so nastopili narodni komisar za prosveto A. S. Bubnov, ravnatelj Inštituta za svetovno literaturo I. K. Luppol in ruski, ukrajinski in georgijski pisatelji. Puškinovo pesem »Spomenik« so recitirali v mnogih narodnih jezikih Sovjetske zveze. Prireditvi je sledil koncert.

V Moskvi je bilo zvečer na Puškinovem trgu ob Puškinovem spomeniku svečano zborovanje, ki so se ga udeležili zastopniki dijaštva, tovarn, zavodov itd. Trg je bil okrašen po navodilih umetnikov; prav tako so bila okrašena vsa gledališča in vsi kinematografi.

Vsezvezna Puškinova razstava se je začela 10. februarja v Moskvi. Ta razstava je zasedla 11 dvoran; razstavljenih je bilo 4000 eksponatov in 3610 zvezkov raznih knjig. Pohišstvo je bilo v slogu Puškinove dobe. Veliko pozornost so zbudile risbe otrok, ki so obdelali Puškinove motive; te risbe so »čudovite in nepozabne«. (Podobne razstave otroških risb so bile tudi v leningrajski Palači pionirjev in v Muzeju otroške knjige v Moskvi, pa tudi v Zimski palači v Leningradu.) Po izjavi nekega turista je bila moskovska razstava pojav svetovnega pomena glede širine zamisli in izvedbe, glede svojega obsega in dognanosti.

V Leningradu so 10. februarja svečano položili temeljni kamen za monumentalni Puškinov spomenik na Puškinovem (prej Borznem) trgu. V vas Mihajlovskoje je odpotovala delegacija Vsezveznega Puškinovega komiteja in 18. februarja se je tam vršilo zborovanje ob udeležbi delegacije Akademije znanosti in Zveze sovjetskih pisateljev.

V vseh gledališčih Sovjetske zveze so bile 10. februarja (ponekod z zamudo) Puškinove prireditve ali pa Puškino posvečeni koncerti. Ena najbolj očarljivih prireditev je bila vprizoritev Puškinovih pravljic v Novem gledališču mladih gledalcev v Leningradu.

Cela vrsta krajev in ustanov je dobila ime po Puškino; Detskoje selo je postalo mesto Puškin, vas Ostankino je dobila ime Puškinskoje, prejšnji Muzej likovnih umetnosti v Moskvi je zdaj Puškinov muzej, Akademsko dramsko gledališče v Leningradu je po novem Puškinovo gledališče. Vrsto spominskih plošč so postavili v Moskvi, Leningradu in na Kavkazu v krajih, ki spominjajo na Puškina.

Neodvisno od oficijelnih slavnosti se je vršilo po vsej Zvezi neskončno mnogo Puškinovih proslav od kolhozov, tovarn, vojašnic, šol tja do najvišjih kulturnih in znanstvenih ustanov. Lahko rečemo, da je vsa dežela preživela dramo Puškinovega osebnega življenja, se poglobila v družbeni in kulturni pomen njegovih del ter občutila lepoto njegove poezije in njegovega jezika. Prevode Puškinovih del v posamezne jezike Zveze so poverili najboljšim narodnim pesnikom in v mnogih primerih so ti prevodi prave mojstrovine¹.

¹ V »Hrvatski reviji« (1937, št. 1) je nekdo izrazil svoje začudenje, čemu neki je treba prevajati Puškina za tako pritlikave narode, kakršni so Kirgizi, Čuvaši, Voguli, Burjati, Zirjani, Tunguzi, za narode, ki so na najnižji stopnji razvoja. Kako zelo je ta sodba anahronistična, lahko presodimo po številu časopisov in revij, ki izhajajo sedaj v jezikih teh narodov. Po statističnih podatkih iz l. 1934. je tega leta izhajalo 30 periodičnih publikacij v čuvaškem jeziku (več kakor v georgijskem! Georgijci jih imajo le 21),

Za inozemske poslušalce radia so oddajale sovjetske postaje radijske koncerte, in sicer 8. februarja za Afganistan, Iran in Turčijo, 11. februarja pa za Evropo in Ameriko. Puškinov vsezvezni radijski koncert je bil 3. februarja.

V Leningradu je bila v Akademiji znanosti že 7., 8. in 9. januarja cela vrsta predavanj. Med drugim sta profesorja Burdenko in Arent predavala o témi »Ali je bila Puškinova rana smrtna«. Predavatelja sta zavrgla mnenje nekaterih zdravnikov, češ da je dvorni zdravnik Arendt zanemaril nekatere ukrepe, ki bi rešili pesnikovo življenje. Po sodbi obeh predavateljev mora rana v trebuh nujno povzročiti peritonit, katerega posledica je morala biti spričo takratnega stanja kirurške znanosti neizogibna smrt.

13. februarja se je začel cikel predavanj v leningrajski Akademiji znanosti, 16. februarja pa v Institutu sovjetskih profesorjev v Moskvi. Predavanja so se vršila tudi v beloruski Akademiji znanosti v Minsku. Vseh proslav v Rusiji seveda ni mogoče omeniti.

V Leningradu so 7. februarja odkrili spomenik na kraju Puškinovega dvoboja; v Puškinovem zadnjem stanovanju je bil odprt Puškinov muzej. V osemnajstih dvoranah Ermitaže so priredili Puškinovo razstavo, v kateri je med drugim tudi poseben oddelek, ki kaže cenzurne popravke in pačenja Puškinovih del. V Centralnem domu rdeče armade v Moskvi je bila razstava »Puškinovi kraji«; ta razstava obsega 160 risb in podob. Palača Voroncova v Odesi, v kateri je prebival Puškin, je spremenjena v Palačo pionirjev.

Nekakšen zaključek vseh proslav je bil Puškinov plenum v Zvezi sovjetskih pisateljev v Moskvi (22. februarja). Pesnik N. Tihonov je imel na tem plenumu zelo zanimivo predavanje »Puškin in sovjetska poezija«. Dočim so se v nekdanji Rusiji trudili, da bi napravili iz Puškina »šolskega« poeta in privrženca »čiste« umetnosti, je Tihonov opozoril na dejstvo tesne povezanosti Puškinove poezije z življenjem v vsej njegovi širini; ta povezanost se razteza od intimnih osebnih doživetij do epigramov in satir, zaževa pesnikovo sodobnost in preteklost, se nanaša tako na carsko Rusijo kakor na ves ostali svet. Pesnik Majakovski, ki se je iz futurista spremenil v plame-nečega borca, je visoko cenil in razumel Puškinovo poezijo ter je pisal:

Možet, ja odin dejstvitel'no žaleju,
čto segodnja netu vas vživyh . . .
Ja ljublju vas, no živogo, a ne mumiju.
Naveli hrestomatijnnyj gljanec.
Vy, po-moemu, pri žizni, dumaju,
tože buševali, Afrikanec!²

Sovjetski pesniki se morajo naučiti tako delati nad svojimi stihii kakor je delal Puškin. Sedaj stopa sovjetska poezija na druga pota; iz pesmi izginjajo nejasnost, krasnoslovje, lažna zamotanost, površnost . . . Sledove Puškinovega vpliva je opaziti pri Asejevu, Demjanu Bednem, Svetlovu, Antokoljskem, Zabolockem, Lugovskem in drugih pesnikih. V večji ali manjši

17 v kirgiškem jeziku, 8 v jeziku »komi« (zirjanski jezik), 6 v burjatskem in po ena v boguljskem in tunguškem jeziku. Kot primer naj navedemo, da imajo razen Rusov največje število periodičnih publikacij Ukrajinci (819), nato kazanski Tataři (98), Belorusi (94), Kazaki (poprej Kirgiz-kajsaki — ki niso istovetni s Kirgizi —: 65), Armenci (63), Nemci (61), Baškirci (42), Židje (19), Udmurti (Votjaki: 19), Poljaki (17), krimski Tataři (13) itd.

² Mogoče jaz edini zares žalujem, da vas danes ni med živimi . . . Ljubim vas, toda živega in ne mumijo. Obdali so vas s šolarskim bleskom. A po mojem ste, mislim, za življenja tudi rogovilili, vi Afrikanec!

meri je ta vpliv opazen pri vseh sovjetskih pesnikih. Zlasti sedaj je očitno stremenje k Puškinovi preprostosti.

O Puškinovi poeziji je predaval pesnik J. Tinjanov. Omenil je besede Leva Tolstojja, ko je prebral Puškinov »Odlomek« (»Gosti s'ezžalis' na daču...«): »Evo kako je treba pisati! Puškin je naš učitelj«. Satirična »Zgodovina vasi Gorjuhina« je prednica Saltikova-ščedrina »Zgodovine nekega mesta«. Ne samo Puškinove povesti in novele, ampak tudi manjša dela kakor članki, »Kirdžali«, »John Tenner« so pravi obrazci, po katerih se je treba učiti pisanja.

O Puškinu kot dramatiku je govoril I. Altman, ki je najpodrobneje razpravljal o »Boristu Godunovu«. Bistvo te drame je (po Altmanu) v problemu intervencije, v problemu navala Poljakov in Litavcev na Rusijo, Borisova tragedija pa je v tem, da se ni mogel upreti materialni premoči tega navala; Godunova so ovirale intrige velikašev, nasprotnikov Moskve, ki je stremela k centralizaciji in oslabitvi fevdalne oblasti velikašev. To je narodna drama, to je tragedija dežele, ki ji preti tuji jarem. »Usoda človeštva — to je narodna usoda«, je govoril Puškin.

Ukrajinski pesnik P. Tyčina je v svojem predavanju »Puškin in ukrajinska poezija« opozoril na sledove Puškinovega vpliva na ševčenka, ki je znal vsega Puškina na pamet; poskušal je celo prevajati Puškina v ukrajiniščino, toda pri tem mu je delala zapreke carska cenzura.

Dž. Altauzen je v predavanju »Ne zaostajati za življenjem« poudaril, da se je Buharin zelo zmotil, ko je imenoval Borisa Pasternaka za največjega sodobnega ruskega pesnika, kajti njegovo poezijo označujeta izumetničenost in vsebinska »komornost«.

Tjurkski (= azerbejdžanski) pesnik S. Vurgun je prebral odlomke iz pesmi, ki jo je o priliki Puškinove smrti napisal l. 1837. tjurkski pisatelj Ahundovyj (Ahund-zade); ta pesem je izšla v ruskem prevodu šele l. 1874.

Trajen spomenik na stoletnico Puškinove smrti bodo ostale razen spomenikov, spominskih plošč in muzejev zlasti jubilejne izdaje njegovih spisov in knjige o Puškinu in njegovih delih. V l. 1936. so izšli Puškinovi spisi v 10.800.000 izvodih. Puškinove Zbrane spise v 18 zvezkih bo izdala Akademija znanosti v 150.000 izvodih; doslej sta izšla le dva zvezka. Najrazkošnejša je izdaja založbe »Academia« v 6 zvezkih (25.000 izvodov); ponovno bo izšla ta izdaja v nakladi 150.000 izvodov. Državna založba (Goslitizdat) je izdala Puškina v 6 zvezkih (4. izdaja), ponovno bo pa izšel v 600.000 izvodih. Posamezni spisi so izšli v najrazličnejših oblikah, razkošno opremljeni in poceni. Vse to pa še zdaleč ni zadovoljilo povpraševanja.

Zelo zanimivi so albumi »Puškin v umetnosti Paleha«³, »Puškin v upodabljanju umetnosti«, »Puškinovi kraji« in »Datumi Puškinovega življenja in dela«. Zelo lepi sta dve izdaji za otroke v enem in treh zvezkih. Med knjigami o Puškinu je namenjena povprečnemu bralcu biografija, ki sta jo napisala Kirpotin in Veresajev; poslednji je izdal delo v dveh zvezkih »Puškinovo življenje« (6. izdaja, ki ima mnogo podob). V tej knjigi so zbrana pričevanja Puškinovih sodobnikov, ki neprikrito oživljajo Puškinovo življenje z vsemi njegovimi zmotami (celo pesnikovo mladostno razuzdanost) in z vso njegovo veličino. V kratkem bo izšla podrobna biografija-komentar N. L. Brodskega. Med leposlovnimi deli o Puškinu je treba omeniti roman I. Novi-

³ Prebivalci Paleha so narodni umetniki-diletanti, ki so pred revolucijo slikali ikone. Iz njihovih vrst je izšlo nekaj velikih umetnikov. Sovjetska vlada je podprla razvoj njihove umetnosti, ki jo je usmerila v drugačne smeri.

kova »Puškin v Mihajlovskem«, roman J. Tinjanova »Puškin« (v dveh delih) in dramo A. Globe »Puškin«. Napol leposlovna biografija G. Čulkova »Puškinovo življenje« je izšla v reviji »Novyj mir« l. 1936.⁴ Delo N. Brodskega »Puškinov Evgenij Onjegin« (2. izdaja l. 1937.) je namenjeno učiteljem kot pripomoček. Ta knjiga ima pomen za splošno izobrazbo, ker komentira pesnitev v celoti in podrobnostih in celo razlaga besede, ki se sedaj rabijo v drugačnem smislu. Natančno obravnava deseto (sežgano) poglavje »Evgenija Onjegina«. Po Puškinovih besedah bi moral Onjegin pasti na Kavkazu ali pa stopiti med dekabriste⁵. Nekaj stihov tega sežganega poglavja je Puškin napisal s šifrirano pisavo, ki so se jo puškinisti trudili razbrati. Brodski podaja svojo lastno verzijo, ki popravlja dosedanje raziskovalce. To poglavje je bilo posvečeno vstaji dekabristov. Zlasti pomembna je XIV. kitica:

Drug Marsa, Vakha i Venery,
im rezko Lunin predlagal
svoi rešitel'nye mery
i vdohnovenno bormotal,
čital svoi noeli Puškin,
melanholičeskij Jakuškin,
kazalos', molča obnažal
careubijstvennyj kinžal.
Odnu Rossiju v mire vidja,
laskaja v nej svoj ideal,
hromoj Turgenev im vnimal
i, slovo »rabstvo« nenavidja,
predvidel v sej tolpe dvorjan
osvoboditelej krestjan.⁶

Komentar: Lunin je bil gardni častnik (»prijatelj Marsa«), veseljak (»prijatelj Baha in Venere«), hkrati pa izredno nadarjen človek, poln ljubezni do domovine. — ». . . čital svoi noeli Puškin«⁷; to je pesniška licenca, kajti Puškin ni bil član tajnega društva, dasi so se njegove pesmi širile med zarotniki. — I. D. Jakuškin je v resnici zagovarjal načrt, da bi umorili carja. — N. I. Turgenjev je res imel osvobojenje kmetov za svoj življenjski smoter.

Ta kitica označuje Severno društvo zarotnikov. Drugačno oceno daje Puškin v XV. kitici (ki ni popolnoma ohranjena) Južnemu društvu, katerega

⁴ Biografija, ki jo je napisal Čulkov, je prav tako neprikrita kakor delo Veresajeva. Med drugim dokazuje avtor, da je Puškinova vdova, ki se je kasneje poročila z nekim generalom, navsezadnje le postala favoritka Nikolaja I.

⁵ Lenskemu je pesnik tudi namenil dvojno pot: pot velikega pesnika in javnega delavca ali pa usodo navadnega graščaka Manilovskega kova; v eni teh dveh variant mu celo obeta politično delovanje s koncem Rylejeva (Lenski bi mogel biti »obešen kakor Rylejev«).

⁶ Lunin, prijatelj Marsa, Baha in Venere, je rezko nasvetoval svoje odločne ukrepe in je navdušeno brbljal, Puškin je bral svojo pesem »Noël«, melanholični Jakuškin je po vsem videzu vlekel iz nožnic kinžal, ki naj bi ubil carja. Videč na vsem svetu edino Rusijo, v kateri je ljubil svoj ideal, jih je poslušal šepasti Turgenjev, in sovražen besedi »suženjstvo« je gledal v tej množici plemičev osvoboditelje kmetov.

⁷ Glej prevod Puškinove pesmi »Noël« v LZ, 1937, št. 1.—2., str. 9.

člani so bili S. I. Muravjev-Apostol, Pestelj, M. P. Bestužev-Rjumin. Iz te kitice je videti, da je Puškin tudi kasneje ohranil svoje simpatije do najodličnejših dekabristov in do gibanja samega.

Puškinisti bodo gotovo še dolgo posvečali mnogo truda proučevanju Puškinovih tekstov in podrobnosti njegovega življenja.

N. Bahtin. — Prevedla V. Š.

KRITIKA

Prekmurskemu recenzentu

Ker gre za oceno knjige, ki jo podrobno more oceniti le poznavalec prekmurskega narečja, moram dopolniti oceno v LZ 1937, 191-4. Jedro knjige so teksti in literarni uvod, jezikoslovni del je dodan le zaradi lažjega umevanja — in temu delu je posvečena večina ocene. Načelno je treba vedeti, da je »Cvetje« namenjeno v prvi vrsti šoli, zato niti terminologija niti diakritični znaki ne morejo biti isti, kot so v dialektoloških delih. Tudi ni namen takega bežnega orisa izčrpnost z vsemi narečnimi pojavi in izjemami. Zato odpadejo vse kritične opombe kot brezpredmetne; n. pr. da avtor »proslavlja svoj najožji kraj« in pouk o znaku é, ki ga Ramovš, Hist. gram. VII, 183 pri istem primeru enako rabi. Zabeležil sem le posebnosti, zato nisem za vsako ponavljal: z izjemami. . . ; to velja za prehod e v ö, samoglasniškega r v er itd. Kritik ne ve, da »vudriti« ni isto kot »vdariti« in me poučuje, da sem »pozabil«; »krf« sem zato navedel posebej, ker je oblikovna različnost od drugih dialektov in značilnost prekmurščine; kritikovo začudenje velja torej tudi Ramovšu, n. pr. Hist. gr. VII, 180 i. dr. Če kritik še ni slišal oblike »vucté«, po so jo slišali boljši dialektologi, n. pr. dr. Pavel, pa tudi podpisani jo poznam iz okolice Bogojine. Prav tako eksistirata dubleti »müie« in »mié«. Preglavice delajo kritiku pojavi »dn > gn«, »hč > šč«: zapisal sem to v obliki, ki kaže značilnost narečja, sevé pa nisem povsod dodajal: »z izjemo. . .« Saj nihče ne trdi, da ni oblike »dno, dna« — ne moremo pa zanikati oblik »gn(j)es« itd.

Da bi moral v oblikoslovju zapisati vse različke — ali more kritik trditi, da jih pozna? —, to ne drži; zlasti ne, če sem v 7. povedal, da d' prehaja v g — zakaj bi to ponavljal v Oblikoslovju 3. ?! Obstojata obliki »človeči« in »človčiči«; da pa ne tratim prostora in ne mučim povprečnega (nasproti nama s kritikom!) braveca, navajam tisto, ki je bližja knjižni obliki, ker gre le za poudarek obrazila! Očitek »nesmisla« je zelo krivičen glede na vse gornje in na kritikovo (!) pristransko poznanje narečja. Sodbo o avtoritativnosti mojega kritika si naj ustvari vsakdo ob dejstvu, da ni primerjal niti enega teksta »Izbora« z izvirnikom, sicer mi ne bi očital »zmede v naglasnih znamenjih — ki se vleče in ponavlja v vsej knjigi«. Že brez primerjave mora namreč vsakdo uganiti, da je te »zmede« »kriv« moj natančni prepis tekstov. Tudi nisem doslej v svojem »Izboru« našel nobenih »pridig«, kakor jih vidi kritik.

Očitki v zvezi s Pleteršnikovim slovarjem so le delno upravičeni. Odklanjam pa »nespretnost«, ki pismenega človeka ne more motiti, ker je čisto tehnična stvar. Huje pa je, da kritik zopet ni spoznal, da podajam ob besedah le tisti pomen prekm. besed, ki ga je treba rabiti v tej knjigi. Zato »površnost« odklanjam z izjavo, da menda poznam navedene pomene, a v objavljenih tekstih nimajo pomena, ker lahko vedejo v nejasnost (plōditi). Kritik me tudi posredno poučuje (?), da je treba pisati »prešestovati« in ne